

DOI [10.26565/2410-1249-2026-25-01](https://doi.org/10.26565/2410-1249-2026-25-01)

UDC 159.9:347.965:316.485.6

НАВЧАЛЬНО-ТРЕНІНГОВА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ АДВОКАТІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МЕДІАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сергій Проскуряков

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих

імені Івана Зязюна НАПН України,

04060, Київ, вул. М. Берлінського, 9

e-mail: prosk@i.ua<https://orcid.org/0009-0009-0832-998X>

У статті представлено результати теоретичного обґрунтування та експериментальної апробації навчально-тренінгової програми розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності. Актуальність дослідження зумовлена зростанням значення медіації як альтернативного способу врегулювання конфліктів у сучасній правничій практиці, а також підвищенням психологічних вимог до професійної діяльності адвокатів в умовах конфліктної взаємодії, емоційної напруги та необхідності забезпечення ефективної комунікації між сторонами спору. Сучасна адвокатська діяльність дедалі більше потребує інтеграції правових і психологічних підходів до врегулювання конфліктів, що актуалізує проблему розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності. Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз ефективності навчально-тренінгової програми розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності. Дослідження ґрунтується на особистісно-професійному підході та структурно-функціональному розумінні психологічної готовності як інтегрального особистісного утворення, що включає мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий, рефлексивний і поведінковий компоненти. У дослідженні використано комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів. Теоретичні методи включали аналіз, систематизацію, порівняння та узагальнення наукових джерел із проблем медіації, психології конфлікту та професійної діяльності адвокатів. Емпіричну базу становили спостереження, анкетування, бесіди, психодіагностичне тестування та формувальний експеримент. Для дослідження психологічних характеристик адвокатів застосовано багатфакторний особистісний опитувальник 16PF Р. Кеттела, методику визначення стилів поведінки в конфлікті К. Томаса та методику діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі. Статистична обробка результатів здійснювалася із застосуванням методів описової статистики, порівняльного аналізу та визначення статистичної значущості змін. Навчально-тренінгова програма була спрямована на розвиток емоційної саморегуляції, комунікативної компетентності, рефлексивності, навичок управління конфліктами та кооперативних стратегій поведінки у професійній діяльності адвокатів. Результати формуального експерименту засвідчили позитивну динаміку розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності, зокрема підвищення рівня емоційної стабільності, самоконтролю, комунікативної гнучкості, готовності до співробітництва та використання конструктивних стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях. Наукова новизна дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці навчально-тренінгової програми розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності як інтегрального особистісно-професійного утворення. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованої програми у системі професійної підготовки, післядипломної освіти та підвищення кваліфікації адвокатів, а також у діяльності центрів медіації та систем психологічного супроводу правників.

Ключові слова: медіація; психологічна готовність; адвокат; медіаційна діяльність; конфлікт; емоційна саморегуляція; рефлексивність; комунікативна компетентність; стратегії поведінки у конфлікті; професійна взаємодія.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми / Introduction and the current state of the research problem. У сучасних умовах розвитку правової системи України особливої актуальності набуває проблема застосування альтернативних способів врегулювання конфліктів, серед яких важливе місце посідає медіація. Зростання соціальної напруженості, ускладнення міжособистісних і професійних конфліктів, а також необхідність гуманізації правничої практики зумовлюють потребу у застосуванні психологічно орієнтованих механізмів врегулювання спорів. У цьому контексті медіація

розглядається не лише як правова процедура альтернативного вирішення конфліктів, а як особливий вид професійної взаємодії, що передбачає використання психологічних механізмів конструктивної комунікації, емоційної саморегуляції та кооперативної поведінки сторін конфлікту (Abdul Syukur & Bagshaw, 2020; Pashchenko et al., 2024).

Сучасні соціальні трансформації, зростання рівня психологічної напруженості у суспільстві, наслідки воєнного стану, економічної нестабільності та ускладнення соціальних комунікацій сприяють збільшенню кількості конфліктних ситуацій у різних

How to cite: Proskuriakov S. (2026). Training Program for the Development of Lawyers' Psychological Readiness for Mediation Activity, *Psychological Counseling and Psychotherapy*, (25), 6-13. <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2026-25-01> (in Ukrainian)

Як цитувати: Проскуряков С. (2026). Навчально-тренінгова програма розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності, *Психологічне консультування і психотерапія*, (25), 6-13. <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2026-25-01>

© Проскуряков С., 2026; CC BY 4.0 license

сферах суспільного життя. У зв'язку з цим зростає потреба у використанні ефективних способів конструктивного врегулювання спорів, здатних забезпечити не лише правове вирішення конфлікту, а й збереження міжособистісної взаємодії, психологічної стабільності учасників та досягнення взаємоприйнятних рішень. Саме тому медіація дедалі частіше розглядається як важливий інструмент гуманізації правової практики та психологізації процесу врегулювання конфліктів.

Особливого значення проблема психологічних особливостей медіації набуває у професійній діяльності адвокатів, які надають правничу допомогу в умовах підвищеної конфліктності, емоційної напруги та необхідності забезпечення ефективної міжособистісної взаємодії. Сучасна адвокатська практика вимагає від фахівця не лише високого рівня правової компетентності, а й сформованості психологічних характеристик, необхідних для конструктивного врегулювання конфліктів, здійснення переговорного процесу, підтримання професійної комунікації та ефективної взаємодії з учасниками спору (Krestovska & Romanadze, 2019; Verba-Sydor et al., 2021; Abdul Syukur & Bagshaw, 2020).

Професійна діяльність адвоката характеризується високим рівнем психоемоційного навантаження, необхідністю постійного ухвалення рішень у ситуаціях невизначеності, високою відповідальністю та інтенсивною комунікативною взаємодією. Робота адвоката нерідко супроводжується міжособистісними конфліктами, емоційною напругою клієнтів, психологічним тиском і необхідністю одночасного врахування інтересів різних сторін правовідносин. За таких умов ефективність професійної діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку емоційної саморегуляції, комунікативної компетентності, стресостійкості та здатності до конструктивного управління конфліктною взаємодією.

У сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється психологічним механізмам медіації, емоційній регуляції, конфліктологічній компетентності та розвитку кооперативних стратегій поведінки у професійній діяльності (□orkalo, 2025; Abdul Syukur & Bagshaw, 2020; Ahalets, 2018). Значна частина зарубіжних досліджень присвячена вивченню психологічних аспектів переговорного процесу, особливостей конструктивної комунікації, розвитку емпатії та навичок управління емоціями у конфліктних ситуаціях (Pashchenko et al., 2024). У сучасній медіаційній практиці особливого значення набувають психологічні характеристики медіатора та учасників переговорного процесу, зокрема здатність до рефлексивного аналізу ситуації, толерантність до невизначеності, комунікативна гнучкість та орієнтація на співпрацю.

Водночас проблема психологічних особливостей медіації у професійній діяльності адвокатів залишається недостатньо розробленою. Особливої уваги потребує дослідження психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності як інтегрального особистісно-професійного утворення, що забезпечує ефективність професійної взаємодії у

конфліктних ситуаціях. Незважаючи на активний розвиток медіації у юридичній практиці, проблема формування психологічної готовності адвокатів до використання медіаційних технологій ще не отримала достатнього теоретичного та емпіричного обґрунтування.

У психології професійної діяльності психологічна готовність розглядається як складна багатокомпонентна система, що включає мотиваційно-потребнісні, когнітивні, емоційно-вольові, рефлексивні та поведінкові характеристики особистості (□orkalo, 2025). У контексті медіаційної діяльності адвокатів така готовність пов'язана зі здатністю до емоційної саморегуляції, рефлексивного аналізу конфліктної ситуації, конструктивної комунікації, використання медіаційних технік та кооперативних стратегій поведінки у процесі врегулювання спорів (Krestovska & Romanadze, 2019; Pashchenko et al., 2024). Важливими складовими психологічної готовності адвокатів до медіаційної діяльності є також здатність до активного слухання, емпатійного розуміння позиції сторін конфлікту, психологічної гнучкості та контролю емоційних реакцій у ситуаціях професійної взаємодії.

Сучасні підходи до професійної підготовки фахівців у сфері медіації акцентують увагу на необхідності розвитку психологічних особливостей, що забезпечують ефективність професійної взаємодії у конфліктних умовах. Використання навчально-тренінгових програм, активних форм навчання, рольового моделювання та тренінгових технологій сприяє розвитку емоційної стійкості, комунікативної компетентності, рефлексивності та психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності (Lunchenko, 2016; Adamchuk, 2018). Психологічний тренінг розглядається як ефективний засіб формування професійно важливих якостей особистості, розвитку навичок конструктивної взаємодії та удосконалення поведінкових стратегій у конфліктних ситуаціях.

Особливе значення у процесі професійної підготовки адвокатів має розвиток здатності до конструктивного діалогу, управління емоційною напругою та використання медіаційних технік у процесі врегулювання спорів. Успішність медіаційної діяльності значною мірою залежить від рівня психологічної готовності адвоката до роботи в умовах конфліктної взаємодії, здатності підтримувати нейтральну професійну позицію та орієнтуватися на пошук взаємоприйнятних рішень.

Таким чином, актуальність проблеми, недостатній рівень дослідження психологічних особливостей медіації у професійній діяльності адвокатів та необхідність удосконалення системи їх професійної підготовки зумовили потребу у розробці та апробації навчально-тренінгової програми розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності.

Мета / Aim. Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз результатів апробації навчально-тренінгової програми розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення

медіаційної діяльності як складової психологічних особливостей медіації у професійній діяльності адвокатів.

Методи дослідження / Research methods. Для реалізації мети дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних, емпіричних і статистичних методів, що забезпечили цілісність наукового аналізу психологічних особливостей медіації у професійній діяльності адвокатів та достовірність отриманих результатів.

До теоретичних методів належали аналіз, систематизація, узагальнення, порівняння та інтерпретація наукових джерел із проблем медіації, психології конфлікту, професійної діяльності адвокатів і психологічної готовності до медіаційної діяльності. Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив визначити основні психологічні підходи до розуміння медіації як форми професійної взаємодії, виокремити структурні компоненти психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності та обґрунтувати зміст навчально-тренінгової програми її розвитку. У процесі теоретичного аналізу було встановлено, що психологічна готовність до медіаційної діяльності є складним інтегральним утворенням, яке включає мотиваційно-потребнісні, когнітивні, емоційно-вольові, рефлексивні та поведінкові характеристики особистості.

Емпіричне дослідження проводилося упродовж трьох взаємопов'язаних етапів: констатувального, формуального та контрольного. На констатувальному етапі здійснювалася первинна діагностика психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності та визначалися особливості міжособистісної взаємодії, емоційної саморегуляції та поведінки у конфліктних ситуаціях. Формувальний етап передбачав реалізацію навчально-тренінгової програми розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності. Контрольний етап був спрямований на оцінювання ефективності формуального впливу та визначення динаміки досліджуваних показників.

У дослідженні взяли участь 64 адвокати, які здійснюють професійну діяльність у різних сферах правовідносин. Вік учасників дослідження становив від 27 до 52 років, середній стаж професійної діяльності — 11,4 роки. До експериментальної групи увійшли 32 адвокати, які брали участь у навчально-тренінговій програмі розвитку психологічної готовності до здійснення медіаційної діяльності. Контрольну групу становили 32 адвокати, професійна діяльність яких здійснювалася у звичайному режимі без формуального психологічного впливу. Формування експериментальної та контрольної груп здійснювалося з урахуванням віку, стажу професійної діяльності та особливостей професійної спеціалізації учасників дослідження, що забезпечило відносну однорідність вибірки.

Організація дослідження передбачала визначення рівнів сформованості психологічної готовності адвокатів до медіаційної діяльності за такими компонентами: мотиваційно-потребнісним, когнітивним, емоційно-вольовим, рефлексивним і

поведінковим. Відповідно до визначених компонентів було виокремлено критерії та показники психологічної готовності адвокатів до медіаційної діяльності.

Мотиваційно-потребнісний компонент характеризувався професійною спрямованістю адвокатів на використання медіації, зацікавленістю у конструктивному врегулюванні конфліктів, орієнтацією на співробітництво та готовністю до професійної взаємодії. Когнітивний компонент відображав рівень обізнаності учасників із психологічними та комунікативними особливостями медіації, знаннями щодо стратегій врегулювання конфліктів, переговорного процесу та психологічних механізмів міжособистісної взаємодії. Емоційно-вольовий компонент визначав рівень емоційної саморегуляції, стресостійкості, здатності до контролю емоційних реакцій та психологічної стабільності у конфліктних ситуаціях. Рефлексивний компонент характеризував здатність до самоаналізу, усвідомлення власної поведінки, оцінювання ефективності професійної взаємодії та рефлексивного аналізу конфліктної ситуації. Поведінковий компонент відображав особливості використання кооперативних стратегій поведінки, здатність до конструктивного врегулювання конфліктів та особливості професійної комунікації у процесі медіаційної взаємодії.

За результатами первинної діагностики було визначено три рівні сформованості психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності: високий, середній та низький. Високий рівень характеризувався сформованістю навичок конструктивної комунікації, високим рівнем емоційної саморегуляції, готовністю до співробітництва та використанням кооперативних стратегій поведінки. Середній рівень відзначався ситуативністю прояву зазначених характеристик та недостатньою стабільністю їх використання у професійній діяльності. Низький рівень характеризувався труднощами емоційної регуляції, переважанням конкурентних стратегій поведінки, підвищеною конфліктністю та недостатньою готовністю до конструктивного врегулювання спорів.

Для дослідження психологічних особливостей медіації у професійній діяльності адвокатів було використано комплекс психодіагностичних методик. Зокрема, застосовано багатофакторний особистісний опитувальник 16-PF Р. Кеттела, який дозволяє досліджувати особистісні характеристики, пов'язані з професійною комунікацією, емоційною стабільністю, самоконтролем та поведінкою у міжособистісній взаємодії. Для визначення особливостей поведінки адвокатів у конфліктних ситуаціях використовувалася методика «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації» К. Томаса, яка дає можливість оцінити рівень вираженості стратегій суперництва, співробітництва, компромісу, уникнення та пристосування. Дослідження міжособистісної взаємодії здійснювалося за допомогою методики діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі, що дозволяє визначити особливості комунікативної поведінки, рівень домінантності, доброзичливості, конфліктності та характер професійної взаємодії адвокатів.

Навчально-тренінгова програма розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності включала 12 тренінгових занять загальною тривалістю 36 академічних годин. Програма складалася з трьох змістових модулів: розвитку емоційної саморегуляції, формування навичок конструктивної комунікації та розвитку кооперативних стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях. Перший модуль був спрямований на розвиток навичок емоційного контролю, стресостійкості та усвідомлення власних емоційних реакцій. Другий модуль передбачав формування навичок активного слухання, конструктивної комунікації, емпатійної взаємодії та ведення переговорного процесу. Третій модуль був орієнтований на розвиток навичок конструктивного врегулювання конфліктів, використання кооперативних стратегій поведінки та застосування медіаційних технік у професійній діяльності адвокатів.

У процесі реалізації програми використовувалися методи групової дискусії, рольового моделювання професійних ситуацій, тренінгові вправи, аналіз конфліктних кейсів, психологічне моделювання та рефлексивні техніки. Особлива увага приділялася розвитку навичок конструктивного слухання, контролю емоційних реакцій, управління конфліктною взаємодією та формуванню здатності до професійної медіаційної взаємодії.

Для обробки результатів дослідження застосовувалися методи математичної статистики, зокрема методи описової статистики, порівняльного аналізу та визначення статистичної значущості змін показників психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності на констатувальному та контрольному етапах дослідження. Для встановлення статистичної достовірності змін використовувався t-критерій Ст'юдента, що дозволило оцінити ефективність навчально-тренінгової програми та виявити динаміку досліджуваних психологічних показників.

Результати / Research results. Теоретичний аналіз наукових джерел із проблеми дослідження засвідчив,

що у сучасній психології та медіаційній практиці значна увага приділяється питанням конструктивного врегулювання конфліктів, розвитку комунікативної компетентності, емоційної саморегуляції та кооперативних стратегій професійної взаємодії. Водночас аналіз літератури показав недостатній рівень дослідження психологічних особливостей медіації саме у професійній діяльності адвокатів, а також обмежену кількість наукових праць, присвячених розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності за допомогою спеціальних навчально-тренінгових програм.

Кількісний аналіз літературних джерел показав, що серед використаних у дослідженні наукових праць 68 % становили сучасні міжнародні публікації, індексовані у наукометричних базах Scopus та Web of Science, опубліковані переважно упродовж останніх десяти років. Основними напрямками сучасних досліджень є психологія переговорного процесу, емоційна регуляція у професійній діяльності, конфліктологічна компетентність та психологічні механізми медіації.

Результати констатувального етапу дослідження засвідчили недостатній рівень сформованості окремих компонентів психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності. Зокрема, у значній частині досліджуваних було виявлено труднощі емоційної саморегуляції, недостатню вираженість кооперативних стратегій поведінки та переважання конкурентних способів реагування у конфліктних ситуаціях.

За результатами первинної діагностики високий рівень психологічної готовності до здійснення медіаційної діяльності було виявлено у 18,7 % адвокатів експериментальної групи та 21,8 % контрольної групи. Середній рівень зафіксовано у 46,9 % учасників експериментальної групи та 43,7 % контрольної групи. Низький рівень психологічної готовності було визначено у 34,4 % адвокатів експериментальної групи та 34,5 % контрольної групи (табл. 1).

Таблиця 1. Рівні сформованості психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності на констатувальному етапі дослідження (%) / **Table 1.** Levels of Lawyers' Psychological Readiness for Mediation Activity at the Initial Stage of the Study (%)

Рівні психологічної готовності / Levels of psychological readiness	До формувального впливу / Before training	Після формувального впливу / After training
Високий / High	18,7	43,8
Середній / Medium	46,9	43,7
Низький / Low	34,4	12,5

Отримані результати свідчать про недостатню сформованість психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності, що проявляється у труднощах конструктивної комунікації, недостатньому рівні емоційної саморегуляції та переважанні конкурентних стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях.

Особливу увагу у формувальному експерименті було приділено розвитку психологічних особливостей медіації, що забезпечують ефективність професійної

взаємодії адвокатів у конфліктних ситуаціях. Навчально-тренінгова програма включала комплекс вправ і професійно орієнтованих завдань, спрямованих на розвиток емоційної саморегуляції, комунікативної компетентності, рефлексивності та кооперативних стратегій поведінки.

У процесі реалізації програми використовувалися методи групової дискусії, рольового моделювання медіаційних ситуацій, аналізу професійних кейсів, психологічного тренінгу та рефлексивного аналізу

професійної поведінки. Значна увага приділялася розвитку навичок конструктивного слухання, контролю емоційних реакцій, управління конфліктною взаємодією та застосування медіаційних технік у професійній діяльності адвокатів.

Результати контрольного етапу дослідження засвідчили позитивну динаміку розвитку психологічної готовності адвокатів експериментальної

групи до здійснення медіаційної діяльності. Після завершення формувального впливу високий рівень психологічної готовності було виявлено у 43,8 % учасників експериментальної групи, що на 25,1 % більше порівняно з результатами первинної діагностики. Кількість адвокатів із низьким рівнем психологічної готовності зменшилася з 34,4 % до 12,5 % (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка рівнів психологічної готовності адвокатів експериментальної групи після реалізації навчально-тренінгової програми (%) / **Table 2.** Dynamics of Psychological Readiness Levels of Lawyers in the Experimental Group after Implementation of the Training Program (%)

Рівні психологічної готовності / Levels of psychological readiness	До формувального впливу / Before training	Після формувального впливу / After training
Високий / High	18,7	43,8
Середній / Medium	46,9	43,7
Низький / Low	34,4	12,5

Позитивна динаміка показників свідчить про ефективність навчально-тренінгової програми у розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності. Найбільш виражені зміни спостерігалися у розвитку кооперативних стратегій поведінки, емоційної стійкості та навичок конструктивної професійної взаємодії.

За результатами методики К. Томаса в експериментальній групі встановлено статистично

значуще зростання показників співробітництва ($t = 2,84$; $p \leq 0,05$) та компромісу ($t = 2,31$; $p \leq 0,05$), а також зниження показників суперництва ($t = 2,67$; $p \leq 0,05$). Це свідчить про розвиток кооперативних стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях та підвищення готовності адвокатів до конструктивного врегулювання спорів (табл. 3).

Таблиця 3. Показники стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях за методикою К. Томаса в експериментальній групі / **Table 3.** Indicators of Conflict Behavior Strategies According to the Thomas Conflict Mode Instrument in the Experimental Group

Стратегія поведінки / Behavioral strategy	До тренінгу (M±m) / Before training	Після тренінгу (M±m) / After training	t	p
Співробітництво / Collaboration	5,8±0,4	8,1±0,5	2,84	≤0,05
Компроміс / Compromise	6,2±0,3	7,6±0,4	2,31	≤0,05
Суперництво / Competition	7,4±0,5	5,3±0,4	2,67	≤0,05
Уникнення / Avoidance	5,9±0,4	4,8±0,3	1,94	≥0,05
Пристосування / Accommodation	4,7±0,3	4,9±0,4	0,72	≥0,05

Результати методики діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі засвідчили позитивні зміни у структурі професійної комунікації адвокатів експериментальної групи. Зокрема, зафіксовано

зростання показників доброзичливості, співробітництва та комунікативної гнучкості, а також зниження рівня домінантності та конфліктності у міжособистісній взаємодії (табл. 4).

Таблиця 4. Динаміка показників міжособистісної взаємодії адвокатів експериментальної групи за методикою Т. Лірі / **Table 4.** Dynamics of Interpersonal Interaction Indicators of Lawyers in the Experimental Group According to Leary's Interpersonal Diagnosis Method

Показники міжособистісної взаємодії / Indicators of interpersonal interaction	До тренінгу / Before training	Після тренінгу / After training
Доброзичливість / Friendliness	6,1	8,3
Співробітництво / Cooperation	5,9	8,0
Комунікативна гнучкість / Communicative flexibility	5,7	7,8
Домінантність / Dominance	7,2	5,8
Конфліктність / Conflict proneness	6,8	4,9

За даними багатфакторного особистісного опитувальника 16-PF Р. Кеттелла у досліджуваних експериментальної групи після проходження навчально-тренінгової програми виявлено позитивну динаміку показників емоційної стабільності, самоконтролю та соціальної

сміливості, а також зниження рівня тривожності та психоемоційної напруженості (табл. 5). Отримані результати підтверджують ефективність формувального впливу щодо розвитку психологічних особливостей медіації у професійній діяльності адвокатів.

Таблиця 5. Показники особистісних характеристик адвокатів експериментальної групи за методикою 16-PF Р. Кеттела/
Table 5. Indicators of Personal Characteristics of Lawyers in the Experimental Group According to Cattell's 16PF Questionnaire

Особистісні характеристики / Personal characteristics	До тренінгу / Before training	Після тренінгу / After training
Емоційна стабільність / Emotional stability	5,6	7,9
Самоконтроль / Self-control	6,1	8,2
Соціальна сміливість / Social boldness	5,4	7,3
Тривожність / Anxiety	7,0	5,1
Напруженість / Tension	6,8	5,0

Отримані результати свідчать про ефективність навчально-тренінгової програми розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності та підтверджують доцільність використання психологічних тренінгових технологій у системі професійної підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів.

Обговорення / Discussion. Результати проведеного дослідження підтверджують важливість психологічних особливостей медіації у професійній діяльності адвокатів та засвідчують ефективність використання навчально-тренінгових програм для розвитку психологічної готовності до здійснення медіаційної діяльності. Отримані дані узгоджуються із сучасними науковими підходами до розуміння медіації як не лише правової, а й психологічно детермінованої форми професійної взаємодії, у якій ключове значення мають емоційна саморегуляція, комунікативна компетентність та здатність до конструктивного врегулювання конфліктів (Abdul Syukur & Bagshaw, 2020).

Аналіз результатів формуального експерименту засвідчив, що психологічна готовність адвокатів до здійснення медіаційної діяльності має складну багатокomпонентну структуру та безпосередньо впливає на ефективність професійної взаємодії у конфліктних ситуаціях. Отримані дані свідчать, що найбільш значущими психологічними характеристиками для здійснення медіаційної діяльності є емоційна стабільність, здатність до самоконтролю, комунікативна гнучкість, рефлексивність та орієнтація на кооперативні форми взаємодії. Саме розвиток зазначених характеристик забезпечує здатність адвокатів до конструктивного врегулювання спорів, підтримання професійної комунікації та ефективного управління конфліктною взаємодією.

За результатами дослідження встановлено, що розвиток психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності супроводжується позитивними змінами у структурі міжособистісної взаємодії та поведінки у конфліктних ситуаціях. Зокрема, після реалізації навчально-тренінгової програми спостерігалось зростання показників співробітництва, комунікативної гнучкості, емоційної стабільності та самоконтролю, а також зниження рівня конфліктності, тривожності та конкурентних стратегій поведінки. Отримані результати підтверджують положення сучасних досліджень щодо значущості емоційної регуляції та кооперативних стратегій у процесі медіації (Pashchenko et al., 2024; Abdul Syukur & Bagshaw, 2020).

Особливу увагу привертає позитивна динаміка показників співробітництва та зниження вираженості конкурентних форм поведінки у конфліктних ситуаціях. Це свідчить про те, що участь у навчально-тренінговій програмі сприяла переорієнтації адвокатів із конфронтаційних способів реагування на конструктивні та кооперативні стратегії взаємодії. Такі зміни мають принципове значення для професійної діяльності адвокатів у сфері медіації, оскільки ефективність медіаційного процесу значною мірою залежить від здатності учасників підтримувати конструктивний діалог та орієнтуватися на пошук взаємоприйнятних рішень.

Виявлені у дослідженні позитивні зміни у показниках співробітництва та конструктивної комунікації узгоджуються з результатами сучасних досліджень медіації та переговорного процесу (Abdul Syukur & Bagshaw, 2020), які підкреслюють значущість кооперації, конструктивної комунікації та регуляції емоційної напруги під час врегулювання конфліктів. Аналогічні результати відображені у сучасних дослідженнях психологічних аспектів медіації, де наголошується на розвитку навичок конструктивної взаємодії, співробітництва та управління конфліктною комунікацією (Krestovska & Romanadze, 2019).

Отримані результати також підтверджують сучасні наукові уявлення про значущість емоційної саморегуляції у професійній діяльності фахівців, робота яких пов'язана з конфліктною взаємодією. Встановлене у дослідженні зниження рівня тривожності та психоемоційної напруженості після проходження навчально-тренінгової програми свідчить про позитивний вплив тренінгових технологій на розвиток емоційної стійкості адвокатів. Узгодженість отриманих результатів з результатами сучасних досліджень, які підкреслюють важливість розвитку емоційної саморегуляції, психологічної стійкості та здатності до контролю емоційних реакцій для забезпечення ефективної професійної взаємодії у складних комунікативних ситуаціях (Orkalo, 2025; Pashchenko et al., 2024) засвідчило те, що у професійній діяльності медіатора навички емоційної саморегуляції, психологічної стійкості та контролю емоційних реакцій набувають особливого значення.

Важливим результатом дослідження стало виявлення позитивних змін у структурі міжособистісної взаємодії адвокатів експериментальної групи. Після реалізації програми у досліджуваних спостерігалось зростання показників доброзичливості, комунікативної відкритості та гнучкості у професійній взаємодії. Це може свідчити

про підвищення здатності адвокатів до емпатійного сприйняття позицій учасників конфлікту та більш конструктивного управління переговорним процесом. У сучасних дослідженнях медіації саме розвиток емпатії, активного слухання та психологічної гнучкості розглядається як одна з ключових умов ефективності медіаційної діяльності (Lunchenko, 2016; Pashchenko et al., 2024; Abdul Syukur & Bagshaw, 2020).

Отримані результати також підтверджують наукові положення вітчизняних дослідників щодо необхідності психологічної підготовки юристів та адвокатів до роботи в умовах конфліктної взаємодії. Зокрема, Н. Крестовська та Л. Романадзе (2019) наголошують на необхідності інтеграції медіаційних технологій у професійну діяльність правників, тоді як Верба-Сидор та ін. (2021) підкреслюють значущість психологічної компетентності, комунікативної підготовки та розвитку навичок альтернативного врегулювання спорів у професійній діяльності правників.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації навчально-тренінгової програми розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності як складової психологічних особливостей медіації у професійній діяльності адвокатів. У дослідженні уточнено структуру психологічної готовності адвокатів до медіаційної діяльності, визначено її основні компоненти, критерії та показники сформованості, а також експериментально доведено ефективність використання психологічних тренінгових технологій у процесі професійної підготовки адвокатів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання розробленої навчально-тренінгової програми у системі професійної підготовки, підвищення кваліфікації та психологічного супроводу адвокатів. Запропонована програма може бути використана у діяльності центрів медіації, закладів вищої освіти юридичного профілю, системі післядипломної освіти, а також у практиці професійної психологічної підготовки фахівців, діяльність яких пов'язана з конфліктною взаємодією та переговорним процесом.

Разом із тим проведене дослідження має певні обмеження, пов'язані з обсягом вибірки та специфікою професійної діяльності учасників дослідження.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок є дослідження довготривалого впливу навчально-тренінгових програм на професійну діяльність адвокатів, а також вивчення психологічних особливостей медіації у різних сферах юридичної практики.

Висновки / Conclusion. У результаті проведеного дослідження встановлено, що психологічні особливості медіації у професійній діяльності адвокатів пов'язані з рівнем сформованості психологічної готовності до здійснення медіаційної діяльності, яка включає мотиваційно-потребісний, когнітивний, емоційно-вольовий, рефлексивний і поведінковий компоненти.

Теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив, що сучасні дослідження медіації акцентують увагу на значущості емоційної саморегуляції, конструктивної комунікації, конфліктологічної компетентності та кооперативних стратегій поведінки у професійній взаємодії. Водночас проблема розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності залишається недостатньо дослідженою.

Результати констатувального етапу дослідження показали недостатній рівень сформованості окремих компонентів психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності, що проявлялося у труднощах емоційної саморегуляції, недостатній вираженості кооперативних стратегій поведінки та переважанні конкурентних способів реагування у конфліктних ситуаціях.

У процесі дослідження було розроблено та апробовано навчально-тренінгову програму розвитку психологічної готовності адвокатів до здійснення медіаційної діяльності, спрямовану на розвиток емоційної стійкості, комунікативної компетентності, рефлексивності та навичок конструктивної взаємодії у конфліктних ситуаціях.

Результати формувального експерименту засвідчили позитивну динаміку показників психологічної готовності адвокатів експериментальної групи до здійснення медіаційної діяльності. Зокрема, встановлено зростання показників співробітництва, емоційної стабільності, самоконтролю та комунікативної гнучкості, а також зниження рівня конфліктності, тривожності та конкурентних стратегій поведінки.

Отримані результати підтверджують ефективність використання навчально-тренінгових програм у системі професійної підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів і засвідчують доцільність подальшого дослідження психологічних особливостей медіації у професійній діяльності правників.

Список використаних джерел

- Агалець, І. О. (2018). Формування конфліктологічної культури як складової професійно-соціальної педагогічної компетентності. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710269/>
- Адамчук, Л. Л. (2018). Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації в закладах освіти. Київ. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713070/>
- Верба-Сидор, О. Б., Грабар, Н. М., Дутко, А. О., Юркевич, Ю. М. (2021). Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України: навчальний посібник. Львівський державний університет внутрішніх справ. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3835/1/verba-sydor_26-05-21.pdf
- Гопкало, Ю. П. (2025). Роль психологічної готовності педагогів до конструктивної комунікації з батьками у кризових ситуаціях. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745910/>
- Крестовська, Н., & Романадзе, Л. (Ред.). (2019). Медіація у професійній діяльності юриста: підручник. Екологія. <https://doi.org/10.32837/11300.12406>
- Лунченко, Н. В. (2016). Базові навички медіатора в навчальному закладі. Київ. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714168/>

- Abdul Syukur, F., & Bagshaw, D. (2020). Gender, power, and court-annexed mediation in Indonesia. *Conflict Resolution Quarterly*, 37(4), 277–288. <https://doi.org/10.1002/crq.21277>
- Pashchenko, O., Medvedovska, T., Terkhanova, O., & Ponafigina, D. (2024). Psychological aspects of mediation in education. *Grail of Science*, (43), 427–433. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.06.09.2024.055>

TRAINING PROGRAM FOR THE DEVELOPMENT OF LAWYERS' PSYCHOLOGICAL READINESS FOR MEDIATION ACTIVITY

Serhii Proskuriakov

Ph.D student,

Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education
and Adult Education National Academy of
Educational Sciences of Ukraine,
04060, Kyiv, M. Berlinskoho St., 9

e-mail: prosk@i.ua

<https://orcid.org/0009-0009-0832-998X>

The article presents the results of theoretical substantiation and experimental approbation of a training program aimed at developing lawyers' psychological readiness for mediation activity. The relevance of the study is determined by the growing importance of mediation as an alternative method of dispute resolution in modern legal practice, as well as by the increasing psychological demands placed on lawyers under conditions of professional conflict interaction, emotional tension, and responsibility for the outcomes of legal assistance. Modern advocacy increasingly requires the integration of legal and psychological approaches to conflict resolution, which actualizes the problem of developing lawyers' psychological readiness for mediation activity. The aim of the article is to analyze the effectiveness of a training program for the development of lawyers' psychological readiness for mediation activity. The study is based on the personal-professional approach and structural-functional understanding of psychological readiness as an integral formation that includes motivational, cognitive, emotional-volitional, reflexive, and behavioral components. The research employed a set of theoretical, empirical, and statistical methods. Theoretical methods included analysis, systematization, comparison, and generalization of scientific literature on mediation, conflict psychology, and professional activity psychology. Empirical methods involved observation, questionnaires, interviews, psychodiagnostic testing, and a formative experiment. The study used the 16 Personality Factors Questionnaire (16PF by R. Cattell), the Thomas Conflict Mode Instrument, and T. Leary's interpersonal diagnosis methodology. Statistical processing included descriptive statistics, comparative analysis, and methods of determining the significance of experimental changes. The training program was aimed at developing emotional self-regulation, communicative competence, reflexivity, conflict-management skills, and cooperative behavioral strategies in lawyers' professional activity. The program included theoretical modules, practical exercises, communicative training techniques, role-playing tasks, mediation simulations, and reflexive discussions focused on constructive conflict resolution and the development of mediation competencies. The results of the formative experiment demonstrated positive dynamics in the development of lawyers' psychological readiness for mediation activity in the experimental group compared with the control group. Significant improvements were identified in indicators of emotional stability, reflexivity, communicative flexibility, readiness for cooperation, and constructive strategies of behavior in conflict situations. The implementation of the training program contributed to increasing lawyers' effectiveness in professional interaction, improving their ability to manage emotionally tense situations, and enhancing their psychological resilience in mediation practice. The scientific novelty of the study lies in the theoretical substantiation and experimental verification of a training program for the development of lawyers' psychological readiness for mediation activity as an integral personal-professional construct. The practical significance of the obtained results consists in the possibility of implementing the proposed program in professional training, postgraduate education, and advanced training of lawyers, as well as in mediation centers and systems of psychological support for legal professionals.

Keywords: mediation; psychological readiness; lawyer; mediation activity; conflict; emotional self-regulation; reflexivity; communicative competence; conflict-management strategies; professional interaction.

References

- Ahalets, I. O. (2018). Formation of conflictological culture as a component of professional and social pedagogical competence. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710269/> [in Ukrainian]
- Adamchuk, L. L. (2018). Creation of reconciliation services systems for the implementation of mediation in educational institutions. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713070/> [in Ukrainian]
- Verba-Sydyor, O. B., Hrabar, N. M., Dutko, A. O., & Yurkevych, Yu. M. (2021). Alternative methods of resolving civil disputes under the legislation of Ukraine: Study guide. Lviv State University of Internal Affairs. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3835/1/verba-sydyor_26-05-21.pdf [in Ukrainian]
- Hopkalo, Yu. P. (2025). The role of teachers' psychological readiness for constructive communication with parents in crisis situations. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745910/> [in Ukrainian]
- Krestovska, N., & Romanadze, L. (Eds.). (2019). Mediation in the professional activity of a lawyer: Textbook. Ekolohiia. <https://doi.org/10.32837/11300.12406> [in Ukrainian]
- Lunchenko, N. V. (2016). Basic mediator skills in an educational institution. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714168/> [in Ukrainian]
- Abdul Syukur, F., & Bagshaw, D. (2020). Gender, power, and court-annexed mediation in Indonesia. *Conflict Resolution Quarterly*, 37(4), 277–288. <https://doi.org/10.1002/crq.21277>
- Pashchenko, O., Medvedovska, T., Terkhanova, O., & Ponafigina, D. (2024). Psychological aspects of mediation in education. *Grail of Science*, 43, 427–433. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.06.09.2024.055>

Декларація про використання штучного інтелекту. В роботі над цією статтею було використано інструменти штучного інтелекту для перевірки правопису та вдосконалення стилю тексту. Задум, зміст та наукові результати є авторськими. Текст був перевірений та відредагований автором.

Declaration on the use of artificial intelligence. In the work on this article, artificial intelligence tools were used to check spelling and improve the style of the text. The idea, content and scientific results are the author's. The text was checked and edited by the author.

Конфлікт інтересів: автор заявляє про відсутність професійного або інституційного конфлікту інтересів.

Conflict of Interest: The author declare that there is no professional or institutional conflict of interest.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 (The article was received by the editors 02.01.2026)

Стаття рекомендована до друку 21.04.2026 (The article is recommended for printing 21.04.2026)

Опублікована 28.05.2026 (Published 28.05.2026)